5. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 15.10.2026).

6. Постанова Верховного Суду від 25 лютого 2026 року у справі № 766/12766/23, провадження № 51-4057км25. URL: https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=134499602 (дата звернення: 15.10.2026).

7. Постанова Верховного Суду від 22 січня 2024 року у справі № 953/406/23, провадження № 51-4961км23. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670763 (дата звернення: 15.10.2026).

8. Постанова Верховного Суду від 7 квітня 2026 року у справі № 642/1023/23, провадження № 51-1951км23. URL: https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=135926425 (дата звернення: 15.10.2026).

Шишкарьова О.Г.,
Старший викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ім. Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНІСТЬ ЯК СУЧАСНИЙ ВЕКТОР ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Євроінтеграційний курс України, утвердження принципів верховенства права, належного врядування та поваги до прав людини зумовлюють необхідність переосмислення традиційної моделі взаємовідносин між державою та особою. За таких умов діяльність органів публічної влади має оцінюватися не лише з позицій формального виконання визначених законом повноважень, а насамперед через здатність забезпечувати права, свободи, законні інтереси та реальні потреби людини.

Особливого значення зазначена тенденція набуває у сфері поліцейської діяльності, оскільки Національна поліція України є одним із тих органів публічної влади, з якими громадяни безпосередньо взаємодіють у ситуаціях, пов'язаних із забезпеченням особистої та публічної безпеки, захистом прав і свобод, запобіганням правопорушенням та наданням допомоги. Відповідно, людиноцентричність у цій сфері має розглядатися не як суто теоретична категорія, а як практичний орієнтир організації та здійснення поліцейської діяльності.

У сучасній доктрині адміністративного права людиноцентричність безпосередньо пов'язується зі зміною парадигми взаємовідносин держави та особи. М. С. Міхровська наголошує на необхідності відходу від традиційного сприйняття адміністративного права переважно як управлінського та імперативного інструменту держави і переходу від державоцентризму до людиноцентризму. За такого підходу людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, права та свободи набувають визначального значення для встановлення змісту і спрямованості діяльності держави [1, с. 242-243]. Отже, людиноцентрична модель передбачає принципово інше розуміння призначення публічної адміністрації: держава та її органи існують не заради реалізації владних повноважень як самоцілі, а для забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи.

Зазначений підхід повною мірою має поширюватися й на Національну поліцію України. Сама законодавча конструкція завдань поліції, закріплена у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію», свідчить про поступовий перехід від суто владно-примусової до сервісної моделі її діяльності. Йдеться про надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини та інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також допомоги особам, які її потребують [2].

У цьому контексті важливого значення набуває категорія поліцейської послуги, яка відображає зміну функціонального призначення поліції та характеру її взаємодії з населенням.

О. В. Березневич розглядає адміністративні поліцейські послуги як специфічний вид адміністративної діяльності Національної поліції та звертає увагу на їх подвійну юридичну природу: вони можуть мати як публічно-сервісний характер, коли надаються за зверненням приватної особи, так і втручальний характер, коли відповідні заходи здійснюються без її згоди з метою забезпечення публічного інтересу [3, с. 128–129]. Така особливість свідчить про те, що людиноцентричність поліцейської діяльності не означає відмову держави від застосування передбачених законом заходів примусу. Її зміст полягає в тому, щоб будь-яке владне втручання залишалося законним, необхідним, пропорційним поставленій меті та здійснювалося з повагою до прав і гідності людини.

Важливість зазначеного підходу зростає в умовах воєнного стану та майбутнього повоєнного відновлення України. Повномасштабна збройна агресія істотно змінила характер безпекових загроз і розширила коло завдань, які виконують поліцейські. Водночас ускладнення безпекової ситуації не повинно спричиняти відмову від людиноцентричної спрямованості поліцейської діяльності. Навпаки, саме за кризових умов особливого значення набувають законність, пропорційність владного втручання, захист прав людини, доступність допомоги, належна комунікація та довіра до правоохоронних органів.

О. І. Наливайко, досліджуючи перспективи повоєнного реформування поліцейських сервісів, акцентує увагу на необхідності розвитку сервісно-орієнтованої та громадоорієнтованої поліцейської діяльності, широкого залучення громадськості, удосконалення механізмів підзвітності поліції та розбудови ефективної, людиноцентричної і підконтрольної суспільству системи поліцейських сервісів [4, с. 125–127]. Важливим національним проявом такої сервісної філософії є діяльність поліцейських офіцерів громади, яка ґрунтується на постійній присутності поліцейського у громаді, знанні локальних безпекових проблем, безпосередній комунікації з мешканцями та спільному пошуку способів їх вирішення [4, с. 129-130].

Відтак, людиноцентричність доцільно розглядати як один із визначальних сучасних векторів правової політики України у сфері поліцейської діяльності. Її утвердження означає поступовий перехід від сприйняття поліції виключно як носія державно-владних та примусових повноважень до розуміння її як публічно-сервісної інституції, основним призначенням якої є забезпечення безпеки людини, захист її прав і свобод та надання допомоги відповідно до реальних потреб.

Водночас людиноцентричний підхід має передбачати диференційоване реагування на потреби різних категорій населення. Особливої уваги потребують діти, особи з інвалідністю, люди похилого віку, внутрішньо переміщені особи, постраждалі від домашнього та гендерно зумовленого насильства, ветерани, члени сімей військовослужбовців та інші особи, які внаслідок об’єктивних обставин можуть перебувати у вразливому становищі. Саме здатність поліцейського не лише формально застосувати правову норму, а й визначити потребу конкретної людини, забезпечити належну комунікацію, спрямувати її до відповідних служб та обрати пропорційний спосіб реагування є одним із практичних показників реалізації людиноцентричного підходу.

Перспективний розвиток правової політики України у цій сфері має бути спрямований на формування такої моделі поліцейської діяльності, за якої безпека держави та публічний порядок не протиставляються правам і потребам людини, а розглядаються у нерозривному взаємозв’язку з ними. Саме орієнтація на людину, її гідність, безпеку, права та законні інтереси здатна забезпечити подальше наближення діяльності Національної поліції України до європейських стандартів демократичного врядування та сприяти зміцненню довіри суспільства до поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міхровська М. С. Адміністративне право: від державного управління до людиноцентризму. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 240–244. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.02.40.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 01.10.2026).

3. Березневич О. В. Принципи надання адміністративних поліцейських послуг в Україні. *Київський часопис права*. 2024. № 2. С. 127–132. DOI: 10.32782/klj/2024.2.19.

4. Наливайко О. І. Повоєнне реформування поліцейських сервісів: моделі сервісно-орієнтованої поліції та участь громадськості. *Нове українське право*. 2026. № 3. С. 125–132. DOI: 10.51989/NUL.2026.3.14.

Шпак Ю.В.,
доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна війна проти України зумовила суттєві зміни в умовах функціонування системи вищої освіти, поставивши перед державою та закладами вищої освіти (ЗВО) комплекс правових, організаційних і соціально-економічних викликів. Руйнування освітньої інфраструктури, вимушене переміщення університетів, міграція здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників, обмеження доступу до матеріально-технічної бази, а також необхідність забезпечення безпеки учасників освітнього процесу актуалізували потребу в адаптації нормативно-правового регулювання до надзвичайних умов. Водночас перед системою вищої освіти постає завдання не лише збереження інституційної спроможності, а й забезпечення її подальшого розвитку, модернізації освітніх програм, інтеграції до Європейського простору вищої освіти та підготовки фахівців для післявоєнного відновлення України.

Правову основу функціонування вищої освіти становлять Конституція України, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про правовий режим воєнного стану», а також прийняті на їх виконання нормативно-правові акти. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII визначає основні засади державної політики у сфері освіти, гарантії реалізації права на освіту, принципи освітньої діяльності та повноваження органів управління [1]. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII регулює правові, організаційні й фінансові засади функціонування системи вищої освіти, встановлює принципи автономії закладів вищої освіти та механізми забезпечення її якості [2]. Водночас особливості правового режиму воєнного стану, визначені Законом України від 12 травня 2015 року № 389-VIII, обумовлюють необхідність застосування спеціальних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення безпеки, безперервності освітнього процесу та захисту прав його учасників [3].

Однією з ключових проблем нормативно-правового забезпечення вищої освіти в умовах війни є необхідність узгодження загальних принципів освітнього законодавства зі спеціальними правовими режимами, що запроваджуються в умовах надзвичайних обставин. Традиційна модель правового регулювання орієнтована переважно на стабільне функціонування закладів освіти, тоді як воєнний стан потребує оперативного прийняття рішень щодо організації навчання, переміщення закладів, зміни графіків освітнього процесу та використання альтернативних форм освітньої діяльності. У зв’язку з цим виникає потреба в забезпеченні більш чіткого нормативного розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади, засновників закладів освіти та безпосередньо університетів, а також встановленні правових механізмів їх координації.

Важливим напрямом удосконалення правового регулювання є забезпечення безперервності освітнього процесу за умов дотримання вимог безпеки. Стаття 57-1 Закону України «Про освіту» передбачає державні гарантії здобувачам освіти та працівникам закладів